

Täysistunto

Torstai 29.11.2018 klo 16.00—18.17

7. Lakialoite laiksi luottotietolain 33 §:n muuttamisesta

Lakialoite LA 83/2018 vp Satu Taavitsainen sd ym.

Lähetekeskustelu

Toinen varapuhemies Tuula Haatainen: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 7. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään lakivaliokuntaan.

Keskustelu

17.56 Satu Taavitsainen sd (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Hyvät edustajakollegat! Tässä lakialoitteessani esitetään säädettäväksi julkiseksi tehtäväksi luottotietorekisterin ylläpitäminen. Suomessa vallitsee iso ongelma maksuhäiriömerkintöjen oikeellisuudesta, niiden hallinnoinnista, niiden tarkastamisesta ja rekisteristä poistamisesta.

Jo lähes 400 000 suomalaista on saanut maksuhäiriömerkinnän. Määrä vastaa lähes 10:tä prosenttia aikuisista kuluttajista. Maksuhäiriömerkinnän myötä ihmisen elämä hankaloituu monella eri tavalla, koska maksuhäiriömerkintä vaikeuttaa tai estää kokonaan asunnon vuokraamisen tai ostamisen, kotivakuutuksen, sähkösopimuksen, osamaksusopimuksen, puhelinliittymän ja muiden välttämättömyyshyödykkeiden sekä joskus myös työpaikan saamisen. Velan maksaminen ei poista rekisterimerkintää, vaan maksuhäiriömerkinnät säilyvät luottotietorekistereissä 2—4 vuotta. Erityisen ongelmallista on, että tällä hetkellä maksuhäiriörekisteri ei ole julkisen toimijan käsissä eikä julkinen palvelu, vaan sitä ylläpitää yksityinen yritys, Suomen Asiakastieto Oy, joka on pankkien omistama.

Kansalaisilta on tullut palautetta aiheettomista maksuhäiriömerkinnöistä. Niitä on tapahtunut esimerkiksi ulosottomiehen virheen vuoksi. Virheellisiä merkintöjä ei ole kuitenkaan kaikissa tapauksissa korjattu. Tällöin ihminen asetetaan 2—4 vuodeksi luottotiedotomaan tilaan täysin syyttä.

Eduskunnan oikeusasiamies nosti vuoden 2017 kertomuksessaan esiin oikeusministeriön tietojärjestelmävirheestä aiheutuneet aiheettomat maksuhäiriömerkinnät. Esimerkiksi eräässä tapauksessa henkilö oli jättänyt ostamansa tuotteen maksamatta, koska se ei ollut hänen mielestään ollut luvatus mukainen. Velkomusoikeudenkäynnissä henkilö oli riitauttanut saatavan, mutta käräjäoikeus oli tuominnut hänet maksuvelvolliseksi. Tämän jälkeen henkilö oli maksanut laskun, mutta tuomio oli johtanut maksuhäiriömerkintään. Eduskunnan oikeusasiamies otti tämän asian tutkittavaksi ja totesi, että tapauksessa ei täyty maksuhäiriömerkinnän tekemisen perusteena oleva luottotietolain edellytys siitä, että merkinnän on osoitettava henkilön maksukyvyttömyyttä tai maksuhaluttomuutta. Eduskunnan oikeusasiamiehen mukaan huomattava määrä velallisista oli saanut virheellisin perustein maksuhäiriömerkinnän. Tämä siis vuoden 2017 kertomuksessa.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 123/2018 vp

Oikeusasiamies totesi, että oikeusministeriön tietojärjestelmästä ei tulisi luovuttaa tällaisia luottotietolain ja henkilötietolain vastaisia tietoja luottotietoyhtiöille ja että velallisten oikeusturvan toteuttamiseksi on tärkeää, että tietojärjestelmän puutteellisesta toiminnasta johtuneet virheelliset merkinnät poistetaan luottotietorekistereistä ja vastaisuudessa estetään tällaisten tietojen luovutus luottotietoyhtiöille. On tullut kuitenkin ilmi, että virheellisiä maksuhäiriömerkintöjä ei ole poistettu, vaikka oikeusministeriö ehdotti, että luottotietorekisterin pitäjä poistaisi nämä virheelliset merkinnät rekisteristään. Näyttää sille, että merkintöjen tekemisessä ja hallinnoinnissa vallitsevat viidakon lait, ja koska maksuhäiriörekisterin ylläpitäminen ei ole julkinen tehtävä, virheellisiä merkintöjä ei saada korjattua. Ihmisten oikeusturva on näin ollen heikentynyt.

Koska maksuhäiriörekisteri on yksityisen yrityksen käsissä, ei rekisterin oikeellisuuden valvonta kuulu nykyisin eduskunnan oikeusasiamiehen toimivaltaan. Kansalaisten oikeusturvan toteutumisen ja luottotietojen menettämiseen liittyvien epäkohtien korjaamisen takia luottotietotoiminta tulee säätää julkiseksi tehtäväksi. Tästä huolimatta yksityinen yritys voisi rekisteriä ylläpitää, mutta kun lakia muutettaisiin, niin se parantaisi luottotietojen asianmukaista ja yhdenvertaista käsittelyä sekä edistäisi virheiden korjaamista. Julkisen tehtävän valvonta kuuluu eduskunnan oikeusasiamiehen ja oikeuskanslerin valvonnan piiriin.

Arvoisa puhemies! Ehdotan siis, että lisätään luottotietolain 33 §:ään uusi 2 momentti, joka kuuluisi seuraavasti: ”Jos luottotietotoimintaa harjoittaessa käsitellään henkilöluottotietoja, on luottotietotoiminta perustuslain 108 ja 109 §:ssä tarkoitettua julkisen tehtävän hoitamista ja kuuluu myös siten valtioneuvoston oikeuskanslerin ja eduskunnan oikeusasiamiehen valvontatehtävän piiriin.”

Toivon, että tämä laki tulisi voimaan heti ensi vuoden alusta tai mahdollisimman pian.

18.03 Katja Taimela sd: Arvoisa rouva puhemies! Pidän tätä edustaja Taavitsaisen lakialoitetta luottotietolain 33 §:n muuttamisesta niin, että luottotietorekisterin pitäminen säädettäisiin julkiseksi tehtäväksi, erittäin tärkeänä ja kannatettavana lakialoitteena.

Tiedämme, että tämän päivän Suomessa jo noin 400 000 kansalaisella on maksuhäiriömerkintä. Tämä on väkilukuumme suhteutettuna huomattavan suuri joukko ihmisiä: ihmisiä, jotka kärsivät työttömyydestä tai pitkäaikaissairaudesta, opiskelijoita, jotka sinnittelevät opintorahalla, työssä käyviä pienituloisia lapsiperheiden vanhempia ja jo eläkkeellä olevia isovanhempia, naapureitamme ja ystäviämme, lähimmäisiämme, jotka ovat saaneet maksuhäiriömerkinnän esimerkiksi terveydenhuollon tai varhaiskasvatuksen asiakasmaksun viivästymisen takia.

Päivittäisessä talousahdingossa eläminen on erittäin kuluttavaa. Se verottaa aloitekykyä ja osallisuutta. Se myös vie voimavaroja opiskella, käydä töissä tai huolehtia perheestä. Huoli erääntyvistä maksuista ja tulevista laskuista vähentää kaikkien tiukassa taloustilanteessa elävien hyvinvointia, mutta erityisen kipeästi se osuu lapsiperheisiin.

Tiedämme useiden tutkimustenkin pohjalta ja perusteella sen, kuinka haitallisia talousahdingon kokemukset ovat lapsiperheille. Mitä pienempiä lapset ovat, sitä vahingollisempia ovat perheen maksuhäiriömerkinnöistä seuraava ahdinko ja köyhyys. Tosiasia on, että lapsuudessa koettu köyhyys leimaa lasten elämää kokonaisvaltaisesti aiheuttaen pysyviä syrjäytymisen kokemuksia. Vanhempien maksuhäiriömerkintöjen takia lapset jäävät sivuun lasten elämään kuuluvista tavallisista asioista: harrastuksista, kaveripiiristä ja monista muista hyvinvointia edistävästä tekijöistä. Jokapäiväisessä painissa tulojen riittämi-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 123/2018 vp

sessä laskuihin ja niiden perintäkuluihin vanhemmat uupuvat, eikä heiltä riitä voimavaroja lasten hyvään kasvuun, kasvatukseen ja opintojen tukemiseen. Tätä kautta oravanpyörä on valmis.

Kohtuuttomalta ja oikeudenmukaisuuden periaatteen vastaiselta tuntuu erityisesti se, että vaikka maksuvaikeuksista kärsivät onnistuisivat säästämään ja maksamaan kaiken velkansa, niin maksuhäiriömerkintä ei poistu luottotietorekisteristä. Pahimmassa tapauksessa talousvaikeudet perheissä vain jatkuvat, koska maksuhäiriömerkintä säilyy rekisterissä parista vuodesta jopa siihen edustajakollega Taavitsaisenkin mainitsemaan neljään vuoteen. — Siis neljä vuotta. Voimme hyvin kuvitella, miten epäoikeudenmukaiselta tämä velkansa maksaneesta tuntuu.

Luottotietolain 33 §:n muuttaminen niin, että rekisterin pitäminen olisi julkinen tehtävä, korjaisi maksuhäiriömerkinnän saaneiden tilannetta, kun rekisterin oikeellisuutta valvoisi eduskunnan oikeusasiamies. Erityisesti se korjaisi niiden tilannetta, jotka ovat saaneet merkinnän virheellisesti eikä virhettä ole suostuttu pyynnöistä huolimatta korjaamaan. Oikeusasiamiehen mukaan huomattava määrä velallisista on saanut virheellisin perustein maksuhäiriömerkinnän ja joutunut kärsimään sen seurauksista. Tämä on mielestäni varsin pöyristyttävä tieto.

Arvoisa puhemies! Herää kysymys, miten voi olla mahdollista, että oikeusministeriön tietojärjestelmästä johtuen ihmiset ovat joutuneet aivan syyttä kärsimään.

Kuten edustaja Taavitsainen äskettäin kertoi, niin maksuhäiriömerkintä hankaloittaa ihmisten elämää monin tavoin. Merkintä voi estää asunnon, kotivakuutuksen, sähkösopimuksen ja puhelinliittymäsopimuksen saamisen ja jopa työllistymisen. Eräs nainen kertoi, että ei voi tulla pääkaupunkiseudulle töihin, koska ei saa asuntoa vuokrattua maksuhäiriömerkinnän vuoksi, kun taas toinen palaute oli, ettei eräs henkilö pääse pois sisäilmaongelmaisesta asunnosta, koska ei saa uutta asuntoa vuokrattua maksuhäiriömerkinnän vuoksi. Maksuhäiriömerkinnän vuoksi ihmisiltä on evätty pankkikortteja, ja heidän elämänsä on vaikeutunut sen vuoksi kohtuuttomasti. On myös tullut sellainenkin yhteydenotto, että ulosottomies oli todennut tehneensä virheen mutta että ei voi korjata maksuhäiriömerkintää. Tällainen toiminta on heikentänyt ihmisten luottamusta Suomeen oikeusvaltioon, ja siihen on ihan syynsä.

Tätä edustaja Taavitsaisen lakialoitetta on äärimmäisen helppo kannattaa.

18.08 Tiina Elovaara sin: Arvoisa puhemies! Kiitos myös omasta puolestani edustaja Taavitsaiselle hyvästä aloitteesta. Täytyy sanoa, että olen alkanut hämmästellä yhä enemmän tätä luottotietoasioiden ympärillä olevaa kaikennäköistä viidakkoa. Tämä muutos olisi positiivinen. Julkisen vallan alle tuotuna tämä on läpinäkyvämpi ja ehkä, toivottavasti, toimivampi.

Täytyy sanoa, että olen myös saanut suoraa viestiä henkilöiltä, joilla on luottotieto- tai maksuvaikeuksia, ja he ovat toivoneet myös kansallista rekisteriä omaan käyttöönsä, siis jonkinlaista rekisteriä, josta he itse näkisivät omat velkansa, joita valitettavasti monilla tulee eri perintäyhtiöiltä, eli se on tällainen viidakko, ja sitä on vaikea hallita. Tähän rekisteriin pääsisi verkkopankkitunnuksilla, ja siellä voisi sitten myös maksaa pois — itse seurata velan kehittymistä ja maksaa sitä pois. Kaikkein hienointa olisi, jos sinne olisi tarvittaessa pääsy myös sellaisilla viranomaisilla, jotka ovat tekemisissä näiden henkilöiden kanssa.

Kysymys on siis tämän alueen digitalisoinnista sillä tavalla, että velallisten olisi itsekkin helpompi hoitaa asioita, seurata omaa tilannettaan ja olla yhteydessä perintäyhtiöihin esi-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 123/2018 vp

merkiksi viestipalvelun kautta tällaisessa rekisterissä. Tällä hetkellä he joutuvat soittamaan pahimmillaan tunteja eri yhtiöitä läpi ja kokoamaan eri velkoja, ja haasteita riittää.

Kyllä meidän täytyy nyt kiinnittää huomiota tähän ryhmään ihmisiä, jotka ovat ajautuneet hankalaan tilanteeseen, eikä kohtuuttomasti vaikeuttaa sitä kaiken maailman käytännön seikoilla. Tässä Taavitsainen hienosti toi esiin, minkätyyppisiä ongelmia ylipäättään tähän rekisterin ylläpitoon liittyy tällä hetkellä. Tiedän, että aiheesta on tehnyt myös muistaakseni Satonen hyvän aloitteen, ja se taisi koskea nimenomaan sitä, että maksuhäiriömerkintä sieltä poistuisi sitten kun velka on hoidettu, mielellään heti. Tämähän on ihan järjetöntä!

18.10 Olli-Poika Parviainen vihr: Arvoisa rouva puhemies! Edustaja Taavitsaisen aloite on kannatettava. Uskon myös, jos mietimme esimerkiksi puheita julkisesta normien purusta, että siitä huolimatta se, että me toisimme tämän julkiseksi tehtäväksi ja sitä kautta huolehtisimme siitä, että maksuhäiriömerkintöjä valvottaisiin, itse asiassa varmasti vähentäisi byrokratiaa tässä maassa, koska poistuisi tarve selvitellä aiheettomia tapauksia, jotka ovat hyvinkin kuormittavia paitsi yksilölle todennäköisesti myös monille muille.

Mielestäni pitäisi olla vähintäänkin oletusarvo, että maksuhäiriömerkintöjä ei ensinnäkään tietenkään aiheettomasti syntyisi, mutta jos niitä nyt jostain teknisestä viasta tai muusta johtuen syntyisi, pitäisi olla oletusarvo, että ne pystyttäisiin nopeasti korjaamaan, mielellään välittömästi, kun virhe paljastuu. On täysin kohtuutonta ajatella, että yksilö joutuu kärsimään jostakin tietokantavirheestä sillä tavalla, että hänen koko elämänsä saattaa olla vuosia pysähdyksissä tällaisen yksittäisen asian vuoksi. Se tuntuu suoraan sanoen, arvoisa puhemies, poskettomalta ajatukselta, ja toivon sydämestäni, että saamme korjattua tämän asian.

Ajatus siitä, kuka toimii operaattorina tällaisessa rekisterissä, on ehkä toissijainen. Olen ainaista on tosiaan se, että valvonta hoituu julkisen vallan kautta ja sitä kautta puuttumiskynnyks on matalampi ja me pystymme tosiaan valvomaan asiaa. Ihan hyvin yksityinen yhtiö voi ylläpitää tällaista rekisteriä.

Sitten vielä edustaja Elovaara mainitsi tämän ongelmatiikan, joka liittyy ihmisten velkojen kokonaissumman löytämiseen ja näkemiseen ja etsimiseen. Positiivinen luottorekisteri on ollut tässäkin talossa monta kertaa esillä, ja se voisi olla ratkaisu tähän, jos sinne avattaisiin tällainen, sanotaan, yksilökäyttäjille tarkoitettu osa, jota kautta pystyy seuraamaan omia tietojaan. Tällä hetkellä varmasti esimerkiksi velkaneuvonnat käyttävät paljon aikaa siihen, että velkaongelmiin ajautuneiden ihmisten, jotka usein ovat ottaneet useita eri velkoja eri luottoyhtiöiltä, velkoja selvittää. Digitalisaatiolla olisi mahdollista saada tässä aikaan ratkaisu, joka olisi paitsi yksilön etu todennäköisesti myös rahoituslaitosten etu, koska ylivelkaantumista tuskin kukaan haluaa.

Todetaan vielä loppuun, että tässä salissa on käyty hyvää keskustelua myös esimerkiksi pikaluottojen suitsimisesta, ja hallituskin on asiassa ollut aktiivinen. Mielestäni se on hyvä linja, joka kytkeytyy tähän keskusteluun. Eli vähennetään velkaongelmia paitsi teknisillä ratkaisuilla myös sillä, että huolehdimme, että asiat toimivat, ja myös juridisilla ratkaisuilla, jotka estävät niin sanotun koronkiskonnan.

18.13 Satu Taavitsainen sd: Arvoisa puhemies! Kiitos teille, arvoisat kollegat, että otitte osaa tähän keskusteluun.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 123/2018 vp

Aivan niin kuin edustaja Parviainen totesi, se tuntuu todella kummalliselta, että näitä virheellisiä merkintöjä, jotka ovat tulleet oikeusministeriön tietokoneohjelman virheestä, ei ole pystytty korjaamaan ja vaikka ministeriö on pyytänyt rekisterin ylläpitäjää korjaamaan, niin niitä ei ole korjattu. Tässä tulee juuri se ongelmatiikka, että kun se ei ole julkinen tehtävä, niin meidän kyntemme eivät yletä sinne. On kuitenkin kyse rekisteristä, jolla on todella vakavat seuraukset meidän kansalaisten ihan päivittäiseen arkeen, kuten tässä on mainittu: asunnon saaminen, kotivakuutuksen ja puhelinliittymän tai osamaksusopimusten saaminen vaikeutuu heti, jos on maksuhäiriömerkintä.

Edustaja Elovaara otti laajemminkin esille liittyen perintäyrityksiin ja ulosottovelallisten arjen kipupisteisiin sen, miten koko alalla on tällä hetkellä viidakon lait ja valvonta ei toimi. En malta olla sanomatta sitä, miten paljon tulee kansalaisilta palautetta siitä, että perintäyhtiöt perivät myöskin vanhentuneita velkoja ja sellaisia, joita ihmiset ovat jo maksaneet. Tämä johtuu siitä, että perintäyhtiöthän ovat usein kansainvälisiä perintäyhtiöitä ja ne myyvät näitä ihmisten velkoja toisilleen. Jos esimerkiksi vanhuksella on jäänyt sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksu, vaikka 20 euroa, maksamatta ja se päättyy sitten kansainväliselle perintäyhtiölle, joka myy sitä eteenpäin ja niin edelleen — se lasku kiertää ympäri maapalloa, ja sitten velkaa peritään, ja sehän kasvaa nopeasti korkoa ja kuluja siihen tulee, niin että onkin kyse sitten jo useiden satojen eurojen maksusta — niin näillä yhtiöillä ei olekaan sitä alkuperäistä laskua lainkaan, eli niillä ei ole mitään todistetta siitä, että henkilö olisi velkaa.

Kaikki tämä valvonta, kuten myös maksuhäiriörekisterin valvonta, liittyy toisiinsa, ja jotenkin koen, että meidän pitää pala palalta parantaa valvontaa ja saada tiukennettua otetta, koska on kyse yli puolesta miljoonasta ihmisestä, jotka ovat tällä hetkellä joutuneet ulosottoon, ja näitä maksuhäiriömerkintöjäkin on melkein se 400 000, eli on kyse todella isosta joukosta kansalaisiamme.

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin lakivaliokuntaan.